

Forum socijalna demokratija
Vizije i opcije za JIE

18

Politika ekološke industrije
Strateški pristup socijaldemokratije u Nemačkoj

**FRIEDRICH
EBERT**
STIFTUNG

Šta predstavlja socijaldemokratija u svetu globalizacije danas?
Šta predstavlja socijalna demokratija?

Da li je zainteresovanost građana za politiku još uvek prisutna u dovoljnoj meri? Da li je moguće ponovo je probuditi?

Koje konkretne politike su se pokazale kao moguće za realizaciju?
Koliko su one bile uspešne?

Ova i ostala pitanja su značajna u svim delovima sveta. Serijom publikacija "Forum Socijalna demokratija – vizije i opcije za jugoistočnu Evropu" Fondacija Fridrih Ebert želi da pruži svoj doprinos raspravi o tim temama u jugoistočnoj Evropi.

Friedrich Ebert Stiftung

Predstavništvo Beograd
Dositejeva 51
11 000 Beograd
Srbija

Friedrich Ebert Stiftung

Predstavništvo Sarajevo
Sumbula Avde 7
71 000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina

Friedrich Ebert Stiftung

Predstavništvo Zagreb
Praska 8
10 000 Zagreb
Hrvatska

Tekst je objavljen i na makedonskom, albanskom i bugarskom jeziku
Sve tekstove možete pronaći na internetu www.fes.rs

Sadržaj

Uvod	4
Šta je politika ekološke industrije?	4
Rasprave i utvrđivanje ciljeva u SPD-u	6
Kombinovanje ekološke i ekonomske modernizacije	7
O autoru	9

POLITIKA EKOLOŠKE INDUSTRIJE – STRATEŠKI PRISTUP SOCIJALDEMOKRATIJE U NEMAČKOJ

BENJAMIN MIKFELD

Septembar 2011

Političkim konceptom ekološke industrije nemačka socijaldemokratija utrla je put pomirenju ekonomskih i socijalnih interesa industrijalizovane zemlje sa zaštitom životne sredine i održivošću. Ovaj koncept je rezultat decenijskog angažovanja Socijaldemokratske stranke u zaštiti životne sredine i energetske politici.

Politika ekološke industrije oslanja se na znatan potencijal „zelenih“ tržišta. Ona će biti glavni izvor radnih mesta i definisaće međunarodnu konkurentnost ekonomije. Socijaldemokratija mora postati politička snaga koja će se upustiti u ozbiljan dijalog s industrijom i sindikatima i na taj način pokazati sposobnost da oblikuje industrijsku budućnost.

Država poseduje različite instrumente koji mogu ubrzati ekološko prestrukturiranje industrije. Ovi instrumenti se snažno oslanjaju na razvoj vodećih strateških tržišta ekoloških inovacija.

Promene radi zaštite životne sredine moraju biti sprovedene na socijalno odgovoran način. Onde gde dođe do gubitka radnih mesta moraju se stvoriti alternativna rešenja. Pravična raspodela dobiti od rastuće iskoristljivosti resursa ključan je uslov za postizanje društvenog konsenzusa o ekološkim promenama.

Uvod

Tokom protekle dve decenije, u Nemačkoj je za ekološke ciljeve pridobijena većinska podrška. Prošla su vremena kada su samo zagovornici zaštite životne sredine bili posvećeni tim ciljevima: rastući eko-sektor objedinio je ekološku zaštitu s ekonomskim interesima. U protekloj deceniji nemačke socijaldemokrate su tome znatno doprinele. Oni od 1986. godine obećavaju da će izbaciti iz upotrebe nuklearnu energiju i unaprediti alternativnu proizvodnju energije. Sredinom 21. veka SPD je formulisao ambiciozne ciljeve:

- » do 2050. godine potražnju za energijom u Nemačkoj zadovoljiti energijom iz obnovljivih izvora
- » do 2050. godine emisiju CO₂ smanjiti za 95 odsto u odnosu na vrednost iz 1990.

Ovi ciljevi se naslanjaju na viziju Nemačke kao najdelektivnije svetske ekonomije u oblasti korišćenja energije i sirovina. Ovo, s druge strane, doprinosi smanjenju troškova vezanih za sirovine i ostvarenju tehnološkog napretka u međunarodnoj konkurenciji.

Šta je politika ekološke industrije?

Od sredine prošle decenije, politiku ekološke industrije SPD određuje kao ekonomsku politiku okrenutu održivosti. Ova politika je formulisana 2006. godine, a razvili su je bivši ministar za zaštitu životne sredine Zigmar Gabrijel (sada lider SPD-a) i njegov državni sekretar Matijas Mahing (sada ministar ekonomije pokrajine Turingija).

Prvi elementi pomenute politike primenjeni su u prvim danima crveno-zelene koalicije 1998. godine. To je podrazumevalo reformu ekološkog poreza: sporazum o smanjenju upotrebe nuklearne energije (najpre odbačen, a kasnije ponovo prihvaćen od trenutno vladajuće konzervativne vlade) i usvajanje Zakona o obnovljivim izvorima energije, koji je poslužio kao model mnogim državama širom sveta.

Međutim, tek nakon raspada crveno-zelene koalicije 2005. i formiranja velike koalicije – CDU, CSU i SPD – u kojoj je SPD preuzeo resor Saveznog ministarstva za zaštitu životne sredine (BMU), politika ekološke industrije je razvijena i postala politički brend.

Ovaj koncept sjedinjuje dve oblasti koje se smatraju kontradiktornim: ekologiju i industriju. Politika ekološke industrije, dakle, nije samo industrijska politika koja za

cilj ima promovisanje ekoloških proizvoda: umesto toga, ekološku održivost treba u budućnosti sagledavati kao sistemski zadatak koji obuhvata sve aspekte proizvodnje. Naime, ceo sistem industrijske proizvodnje treba da postane efikasniji u korišćenju resursa i ekološki prihvatljiv.

Dva događaja u skoroj prošlosti prouzrokovala su razvijanje ove politike. Prvo, ekološko pitanje postalo je jedan od glavnih problema našeg doba. To pitanje zaoštreno je, između ostalog, konferencijama o klimatskim promenama i izveštajem Štern iz 2006. godine. U takmičenju s drugim strankama (i sa sve jačom Zelenom strankom), SPD je morao da nađe konkretan socijaldemokratski odgovor na njega.

Drugo, izrazito industrijska zemlja orijentisana na izvoz kakva je Nemačka suočava se s ključnim izazovom da sledi svoj industrijski put koji je ekološki i ekonomski kompatibilan s predvidljivim globalnim ekonomskim kretanjima u, među ostalim, i zemljama BRIK-a, te s posledicama ovih događanja po globalnu utakmicu za sirovinama, po klimatske promene i s velikim pritiskom na prirodne resurse. Ta kretanja uključuju rast populacije, ekonomski rast i sve veću potražnju za energijom.

Koncept politike ekološke industrije koji je ušao u stručnu i javnu arenu uvelo je Savezno ministarstvo za zaštitu životne sredine u formi dva dokumenta za raspravu. Osnovni principi su dati u Memorandumu 2006.¹, dok drugi dokument iz 2008. daje razrađene instrumente za ovu politiku².

Strateški gledano, cilj ovog koncepta je socijalni i ekološki novi dogovor. Nakon druge industrijske revolucije fordista, za treću industrijsku revoluciju je objavljeno da se zasniva na štednji energije i prirodnih resursa.

Ovaj cilj bi trebalo da donese dvostruku dobit: prvo, u okviru međunarodne konkurentnosti, novi proizvodi i tržišta treba da doprinesu da Nemačka ostane proizvodna lokacija i da se pomoću njih održe ili stvore nova radna mesta; drugo, treba da pomognu rešavanju ekoloških pitanja i, kroz poticaje za proizvodne resurse, da povećaju obim raspodele dobiti. Predlaže se da Nemačka i Evropa usvoje strategiju ekonomske specijalizacije zasnovane na svom tehnološkom vođstvu u primeni ekoloških tehnologija.

Koncepcijska osnova politike ekološke industrije je u stvari pojam vodećih tržišta koja su razvijena kroz teoriju ino-

¹ BMU (2006): Ecological Industrial Policy – Memorandum for a “New Deal” for the economy, environment and employment. http://www.bmu.de/files/pdfs/allgemein/application/pdf/memorandum_oekol_industriepolitik_eng.pdf

² BMU (2008): Sustainable policy for innovation, growth and employment. http://www.zeil21.de/fileadmin/user_upload/files/EGS_topics/teachers_training/brichuere_oekol_industriepolitik_en

vacije. Prema ovom pristupu, napredak u međunarodnoj tehnološkoj utakmici rezultat je ambicioznih inovativnih sistema na domaćem tržištu. Ovo obuhvata istraživački rad, ali iznad svega, visokokvalifikovane specijaliste, zahtevne potrošače, mreže saradnje, infrastrukturu i podršku države. Potražnja koju inicira država može snažno podstaći razvoj novih tehnologija, kao što se dogodilo s razvijanjem solarne energije i energije vetra stimulisano Zakonom o obnovljivim energijama.

Tvrđnja da zelena tržišta imaju znatan potencijal zasnovana je na istraživanjima tržišta: u 2005. godini globalno zeleno tržište vredelo je 1.000 milijardi evra – do 2020. godine ovaj iznos će se udvostručiti. Predviđa se da će udeo Nemačke u ekološkim tehnologijama porasti sa 4 (2005) na 16 odsto (2030).

Uz to, analiza tržišta po sektorima pomogla je u identifikovanju budućih važnih „zelenih“ tržišta, a urađena je i SWOT analiza (jake strane, slabosti, prilike i pretnje) Nemačke kao proizvodne lokacije. Među prvima su bili sektori proizvodnje energije i tehnologija u elektranama, tehnologije uštede energije, tehnologije recikliranja i odlaganja otpada, transportne tehnologije, tehnologije tretiranja vode i kanalizacije, ekološki inženjering/sistemski inženjering, nauka, nanotehnologija, eko-dizajn i bioplastika/bio-rafinerije.

Da bi se podstakao rast u ovim sektorima, u Memorandumu o politici ekološke industrije formulisano je osam smernica. Osnovni njegovi elementi su:

- » Država treba da odigra pionirsku ulogu u sprovođenju industrijske politike tako što će se koncentrisati na strateške oblasti i vodeća tržišta.
- » Potrebno je utvrditi merila tehnološkog razvoja kako bi se on usmerio ka konkretnim ciljevima i vizijama.
- » Neophodno je izraditi inteligentni regulatorni okvir za podsticanje inovacija.
- » Treba maksimalizovati izvozne potencijal.
- » Ubrzano uključiti inovativne tehnologije na tržišta, između ostalog, primenom vladine politike javnih nabavki i novih programa na tržištu.
- » Poboljšati način finansiranja inovacija namenjenog kompanijama.
- » Podržati vodeće tehnološke projekte radi orijentisanja na njih i njihovog prihvatanja.
- » Uspostaviti nove strukture institucionalnog dijaloga, uključujući i Saveznu vladu (resorna saradnja u Ministarstvu industrije).

Ove smernice su doručene u drugom dokumentu iz 2008. godine i potkrepljene konkretnim instrumentima i predlozima politike za Saveznu vladu. Ovim dokumentima je

prethodio tehnički posao, naučne i ekonomske konsultacije, te se o njima na konferencijama raspravljalo sa zainteresovanim iz poslovne zajednice, sindikata i ekoloških pokreta.

Cilj je bila izrada inteligentne kombinacije instrumenata prilagođenih svakom sektoru okrenutom i ponudi i potražnji. Dakle, ideja nije bila u tome da se unapred specifikuju pojedinačna tehnološka rešenja ili proizvodi, već da se konkretnim instrumentima podstakne razvoj tržišta koje će neprekidno nuditi najbolja rešenja. Ova kombinacija takođe uključuje optimalizaciju tradicionalnih instrumenata ekološke politike kakvi su:

- zakoni (na primer, smanjenje praga prihvatljivih vrednosti emisije gasova za vozila ili obaveza instaliranja inteligentnih sistema merenja radi praćenja potrošnje električne energije);

- poreske mere (na primer, smanjenje ekološki štetnih subvencija, diferencirana ekološka regulativa za otpis poreza, uvođenje poreza na nuklearno gorivo);

Uz sve to, navedeni instrumenti bi bili povezani s ostalim ekonomskim i strukturnim regulatornim mehanizmima. Na taj način, ceo niz ciljeva bi bio ostvaren:

- » Ulaganja u ekologiju (na primer, kroz fond Green Tech namenjen onim subjektima koji otvaraju novo preduzeće).
- » Lansiranje novih proizvoda na tržištu (na primer, krediti s preferencijalnim kamatnim stopama ili garancije za kompenzaciju onim firmama koje proizvode električnu energiju iz obnovljivih izvora).
- » Postavljanje standarda i merila (na primer, pristup „prvi na tržištu“ definiše najefikasniji proizvod kao standard koji će svi dobavljači u određenom roku morati da dostignu ukoliko žele da njihov proizvod bude atestiran).

Ključ za prihvatanje ovakvog pristupa bio je u dijalogu sa značajnim akterima kakav je Savez nemačkih industrija (BDI), ali i obnavljanje razgovora sa sindikatima o budućnosti Nemačke kao industrijske lokacije i pomirenje rada i zaštite životne sredine, što je bila značajna tema svih sindikalnih rasprava proteklih decenija. U svojoj izjavi o konceptu razvoja koji je ponudilo Savezno ministarstvo za zaštitu životne sredine (BMU), sindikat metal-skih radnika IG metal pozdravio je ponudena rešenja jer je koncept istovremeno posvećen očuvanju industrijske baze i napuštanju ekonomske politike koja je bila prejako fokusirana na troškove plata kao na jedan od navodno odlučujućih faktora međunarodne konkurentnosti.

Bilo je, takođe, i predloga da se ekološki napredak čvršće veže za društveni razvoj, posebno u domenu kvaliteta života i rada.

Uspeh politike ekološke industrije samo u oblasti obnovljivih izvora energije zaista je impresivan i ekonomski i ekološki. Od 2000. do 2010. udeo energije dobijene iz obnovljivih izvora proizvedene u Nemačkoj porastao je sa 6,4 na 17 procenata. Broj radnih mesta u ovom sektoru porastao je sa 160.000 na 367.000 između 2004. i 2010. godine. Prema procenama Ministarstva za zaštitu životne sredine, samo je novi zakon o energiji dobijenoj iz obnovljivih izvora doprineo otvaranju 262.000 radnih mesta.

Rasprave i utvrđivanje ciljeva u SPD-u

Konceptom politike ekološke industrije SPD je dao smisao svim diskusijama koje su za cilj imale konstruktivan odgovor Nemačke kao industrijske nacije na ekološke izazove te stvaranje sigurnih radnih mesta i kvalitetnijeg života. Stranački programi ne mogu u potpunosti biti vodič za konkretnu politiku SPD-a kada dođe na vlast, međutim, razvoj koncepta politike ekološke industrije će se lakše shvatiti iz pregleda triju programa SPD-a ponuđenih nakon Drugog svetskog rata.

U programu iz Godesberga iz 1959. godine navodi se: „Kontradiktornost našeg doba je u tome što je čovečanstvo oslobodilo stihijsku snagu atoma i sada živi u strahu od mogućih posledica“. Takođe, ovaj program je potvrdio jasan stav o napretku u smislu oslobađanja snage proizvodnje. Cilj ekonomske politike je bilo stalno ekonomsko unapređenje, a njena referentna tačka druga industrijska revolucija koju je doneo fordizam. Rezultat ove revolucije su „(mogući) uslovi koji treba da unaprede opšti životni standard kao nikada pre eliminišući siromaštvo i bedu koji još uvek pritiskaju mnoge ljude“.

Međutim, od kraja sedamdesetih, ekološki argument je osporavan u SPD-u. S jedne strane, iskazana je svest o ograničenjima razvoja (to je naslov izveštaja Rimskog kluba iz 1972) i ukazano na ekološku štetu nastalu zbog povećanja masovne proizvodnje i potrošnje. S druge strane, posleratni model ekonomskog razvoja išao je svojim tokom. Stope rasta su pale, u mnogim regionima gde su na vlasti bile socijaldemokrate postojala je pretinja od gubljenja radnih mesta, a od 1982. na vlasti su bili konzervativni liberali. Dakle, socijaldemokrate i sindikati su bili napadnuti s dve strane. Unutar SPD-a to je imalo za rezultat užarene rasprave laburističkog krila i sve ekološki orijentisanije srednje klase o konfliktu između održavanja radnih mesta u industriji i masovne potrošnje, s jedne, i održivog modaliteta proizvodnje, s druge strane.

Iako je bilo nemoguće rešiti ovaj konflikt ciljeva – naročito ne kratkoročno i srednjoročno – intenzivnim

raspravama SPD-a i sindikata u prvoj polovini osamdesetih došlo se do novih uvida u ovaj problem:

- » Sve bolje se razumela potreba da je za nacionalnu ekonomiju jeftinije da spreči ekološku štetu, nego da je otklanja kada nastane. Ekološka politika zasnovana na ovom drugom nije dovoljna: šteta mora biti sprečena.
- » Pitanje kvaliteta života dobilo je na značaju i među radnicima. S jedne strane, oni su radili u uslovima štetnim po zdravlje, dok je, s druge strane, uticaj zagađene sredine na zdravlje njihove dece i porodica sve više postajao razlog za zabrinutost.
- » Postalo je jasno da zaštita životne sredine – posebno imajući u vidu sve rašireniju nezaposlenost – može omogućiti nova radna mesta.
- » Druge države, na primer, Japan takođe su shvatile da tehnologije za zaštitu životne sredine predstavljaju budućnost te da treba ispitati i izvozne potencijale te oblasti.

Radna grupa za radnička pitanja SPD-a (kokus grupa unutar stranke snažno povezana sa sindikatima) 1984. godine je podržala deklaraciju u kojoj se, između ostalog, navodi sledeće: „Politike zapošljavanja i zaštite životne sredine se ne mogu tretirati kao sukobljene. Radnicima se ne mogu servirati lažne alternative o industrijalizovanom društvu ili ekološkoj politici (...). Oni koji u ovom trenutku ne štite životnu sredinu ugrožavaju radna mesta u budućnosti“.

Glavni zahtevi laburističkog krila u SPD-u bili su sledeći:

- » Upravljanje strukturnim promenama se smatra zadatkom države. Investicionim programima na razvoj se može kvalitativno uticati – drugim rečima, razvoj u „zelenim“ delatnostima i tehnologijama.
- » Radnici treba da učestvuju u donošenju odluka o proizvodima i proizvodnji.
- » Ne bi trebalo da radnici samo snose troškove zaštite životne sredine. Uz to, potrebno je stvoriti zamenu za radna mesta kad god su izgubljena iz ekoloških razloga.

Na konferenciji SPD-a 1986. godine postignut je sporazum o konceptu ekološke obnove industrijskog društva koji je sadržavao navedene argumente. Osim preciznijeg formulisanja postojećih instrumenata kakvi su uspostavljanje prihvatljivih vrednosti zagađenja životne sredine i zakona koji regulišu odgovornost subjekata, osnovni zahtev je bio osnivanje fonda Rad i životna sredina, potpuno nezavisnog od tekućeg budžeta, za koji je planirano izdvajanje jednog procenta bruto društvenog proizvoda i prekoračenja u potrošnji električne energije. Kreditima fonda su finansirane zaštita životne sredine i investicije

po preferencijalnim kamatnim stopama. Koristile su ih privatne kompanije, preduzeća i državna tela. Na taj način je stvoren dugoročan instrument finansiranja ekoloških rešenja.

Federacija nemačkih sindikata (DGB) 1985. godine usvojila je deklaraciju Ekološka politika i kvalitativni razvoj. Cilj dokumenta je bio kvalitativni razvoj pojačanim merama zaštite, kao i intenzivnim investicionim programima u energetici, transportu, izgradnji stanova i urbanizmu, obrazovanju i zdravstvenoj zaštiti, uslugama, istraživanju i tehnologiji i, naravno, u zaštiti životne sredine.

Berlinski program SPD-a iz 1989, nastao osamdesetih godina i usvojen samo nekoliko dana pre pada Berlinskog zida, bio je pod snažnim uticajem društvenih i ekoloških pokreta iz sedamdesetih i osamdesetih godina. Za razliku od prethodnog programa, ovaj je oštro kritikovao rast i založio se za politiku selektivnog rasta.

U njemu se navodi sledeće. Nije svaki rast progres. Neophodan je rast koji će očuvati bazu prirodnih resursa, život i rad učiniti kvalitetnijim, smanjiti zavisnost i promovisati samoopredeljenje, zaštititi život i zdravlje, očuvati mir, povećati mogućnosti za sve te podržati kreativnost i inicijativu. Međutim, ono što ugrožava bazu prirodnih resursa i degradira kvalitet života i umanjuje perspektive ljudima mora biti smanjeno ili eliminisano.

Ključna zamisao je da se izvrši ekološka reorganizacija industrijalizovanog društva. Iako se u tekstu govori o strukturnim politikama okrenutim budućnosti, koncept industrijske politike nije zaživeo.

Dokument Napredak '90, nastao u isto vreme kada i Berlinski program, zalazio je u temu dublje i pripremio je preuzimanje vlasti na opštim izborima 1990, na kojima je SPD izgubio. Čak i u to vreme, kao glavni izazovi označene su klimatske promene i pretnja po biodiverzitet na Zemlji, ali i zagađenje vode i vazduha, otpad i odumiranje šuma. Ekološka reorganizacija industrijalizovanog društva trebalo je u suštini da se ostvari primenom triju utvrđenih instrumenata. Prvo, povećanim porezom na potrošnju energije kako bi se ubrzale inovacije i smanjila potrošnja primenom adekvatnih cena.

Obezbeđena sredstva bi se tako upotrebila za uvećanje neto prihoda radnicima i primaocima povlastica. Drugo, strožim ekološkim propisima i zakonima (zabrane, ograničenja brzine i druga ograničenja). Konačno, programom Rad i životna sredina koji bi se finansirao iz ekoloških dažbina i koji bi za cilj imao promovisanje javnih i privatnih investicija u očuvanje energije, javni prevoz i izgradnju socijalnih stanova.

Aktuelni program iz Hamburga iz 2007. godine ponovo otvara pitanje politike ekološke industrije. On povezuje posvećenost tehnologiji i industriji iz programa iz Godesberga sa konceptom kvalitativnog razvoja koji se pominje u Berlinskom programu.

Ideja je da se veliki društveni i ekološki izazovi s kojima je suočeno čovečanstvo ne mogu razrešiti globalnim pozivima na štednju i smanjenje rasta, već isključivo novim tehnologijama i novim ponašanjem.

Naglašena je odlučujuća uloga industrije, kao i uloga države, u razvoju budućih sektora i oblasti rasta i vodećih tržišta: industrija još uvek ima odlučujuću ulogu u ekonomiji Nemačke.

„Strateške industrijske politike favorizuju kvalitativnu prednost poslovnih lokacija. One jačaju industrijske centre i privredne nadležnosti regiona. Strateška industrijska politika mora biti politika ekološke industrije. Podsticaji koji dolaze s ekoloških tržišta moraju biti pokretači kvalitativnog rasta. Naša šansa leži u stvaranju rešenja koja se mogu primeniti svuda u svetu. Da bi se jedan proizvod brzo pretvorio u proizvod i radno mesto, potrebno je da ta politika bude u bliskoj vezi s istraživačkim radom, inženjeringom proizvoda i investicijama u preduzetništvo.“³

Kombinovanje ekološke i ekonomske modernizacije

Politika ekološke industrije objedinila je dva pravca rasprave kako na planu politike tako i na planu usvajanja politika koje se dovode u vezu sa SPD-om. Prvi pravac se odnosi na modernizaciju industrijalizovanog društva i obuhvata nekoliko pristupa:

- » (Stalna) modernizacija: osnovne institucije društvene tržišne ekonomije strukturno su sposobne da se evolutivno prilagode novim uslovima.
- » Inovativne teorije koje tehnološkim inovacijama dodeljuju značajnu ulogu u dugotrajnom talasu ekonomskog razvoja.
- » Regionalni pristupi ekonomskim i strukturnim politikama, prvobitno nastali osamdesetih i devedesetih godina u regionima – na primer, Ruru – koje je karakterisalo veliko strukturno dislociranje.
- » Kejnovske ideje koje su pokušale da povežu ciljeve ekonomske i strukturne politike s programima investiranja u budućnost.

³ Hamburg Programme: Principal Guidelines for the Social Democratic Party of Germany, p.25F, <http://www.spd.de/linkkableblob/5056/data/hamburger-programm-englisch.pdf>

Region Severna Rajna Vestfalija u kojem je SPD na vlasti uspeo je da sakupi korisna iskustva tokom upravljanja strukturnim promenama još od šezdesetih godina⁴. Ova politika je stupila na scenu u periodu opadanja teške industrije u Ruru (ugalj i čelik) kada je počela izgradnja nove infrastrukture (na primer, koledži i univerziteti). Ovaj proces je obuhvatio i ulaganje u istraživački rad i razvoj te je, na kraju, kroz regionalnu strukturnu politiku orijentisanu ka dijalogu, doveo do politike strateškog razvoja poslovnih klastera i vodećih tržišta. Danas veoma jak sektor „zelenih“ tehnologija u Severnoj Rajni Vestfaliji vuče korene podjednako iz modernizacije stare industrije – na primer, kompanije iz sektora proizvodnje uglja i čelika su mogle da primene svoje nadležnosti i znanja u tehnološkom procesu zaštite životne sredine – i novih inovativnih preduzeća i novajlija na tržištu.

Drugi, uglavnom ekološki pravac rasprava bio je pod jakim uticajem diskusija o ograničenjima rasta, zasnovanim na izveštaju Rimskog kluba iz 1972. i izveštaju komisije Bruntland o održivom razvoju (1987). Među onima koji su bili verni socijaldemokratiji, dva aktera simbolizuju ove diskusije i zasigurno su doprineli oblikovanju socijaldemokratske rasprave, čak i van granica Nemačke:

- » Bivši direktor Vupertalskog instituta za klimatske promene, životnu sredinu i energiju i član parlamenta iz redova SPD-a Ernst-Urlich Vajceker, kao koautor Novog izveštaja upućenog Rimskom klubu, imao je uticaja na stvaranje formule Faktor četiri („udvostručiti bogatstvo, prepoloviti upotrebu resursa“)⁵. Glavna ideja Izveštaja je tehnološka mogućnost da se četiri puta uveća iskoristljivost resursa, a sve to je ilustrovano mnogim primerima.
- » Mogućnost prelaska na snabdevanje solarnom energijom svoju popularnost duguje doprinosu političara SPD-a Hermana Šera (preminuo 2010), koji se među prvima zalagao⁶ za prelazak na obnovljive izvore energije i često bio nagrađivan za svoj rad. Šer je 1999. godine dobio i nagradu Right Livelihood, poznatu kao alternativna Nobelova nagrada.

Iako postoji mnogo neslaganja između ova dva pristupa, oni su ipak objedinjeni kad je u pitanju posvećenost novim tehnologijama, proizvodima i tržištima radi suočavanja s novim ekološkim izazovima. Ovi pristupi se jasno razlikuju od onih koji se oslanjaju na odricanje od potrošačkog duha, asketski način života i mala ciljana tržišta, kako su to u izvesnoj meri propagirali Zeleni i njihov pokret.

Istraživački rad, nauka i ekonomija se nisu smatrali suprotnošću ekološkoj modernizaciji, već kao njeni partneri koje treba pridobiti. Dok su devedesetih godina neke evropske socijaldemokrate u sektoru usluga videle budućnost ekonomije, SPD (ili regionalne i federalne vlade koje je vodio) nije odustao od strateške orijentacije ka industriji.

Iako unutar SPD-a postoji široki konsenzus o ciljevima i instrumentima politike ekološke industrije, neka pitanja su ostala nerešena. U narednim godinama moraće se razgovarati o obimu i opsegu socijalnog i ekološkog novog dogovora. Glavno pitanje glasi: da li je dovoljno „ozeleneti“ postojeći oblik kapitalizma ili su neophodne dalekosežnije reforme?⁷

- » Koliki je prostor za dalji rast u razvijenim ekonomijama kada se suočavamo s rastućim potrebama za resursima u svetu?
- » Jesu li (ekološki) ciljevi i inovacije ostvarljivi u finansijskom kapitalizmu kojim dominira imperativ kratkoročnih visokih dobiti?
- » Da li treba umanjiti moć velikih energetske grupacije, između ostalog, i stimulisanjem malih proizvođača energije, povratkom na energetske mreže u suvlasništvu države i komunalnih preduzeća?
- » Je li politika ekološke industrije samo nastavak politike obimnog izvoza i viškova na tekućim računima nastalih korišćenjem „zelenih“ sredstava? Da li će budući održivi rast – zasnovan na politici ekološke industrije – morati više da se oslanja na jačanje visokog kvaliteta socijalnih i javnih usluga i službi?
- » I kako sve ovo utiče na probleme poput podele troškova ekološke reorganizacije društva, društvene raspodele i državne poreske i finansijske politike? Novi dogovor? Kakva je perspektiva za socijaldemokratiju u konkurenciji s ostalim političkim snagama.

Bez obzira na to kakvi budu odgovori na ova pitanja, politika ekološke industrije otvara značajne političke i strateške oblasti socijaldemokratije: pitanje ekologije predstavljaće jednu od glavnih tema naših društava u narednim decenijama. Nijedna politička stranka neće moći da se održi na vlasti ili da uđe u stabilan politički savez ukoliko zanemari svoju odgovornost za očuvanje životne sredine. Integracija ekonomije i ekologije je rizičan i osporavan politički prostor.

Na međunarodnom planu, o Novom zelenom dogovoru se govori kao o ključnom projektu za budućnost⁸. Iz perspektive socijaldemokratije, ovo je tema koja pretpostavlja određene probleme jer je karakteriše sveobuhvatno „ozelenjavanje“ budućnosti – koje nije samo ekološke prirode – te, shodno tome, nagoveštava približavanje raznim „zelenim“ strankama. Prema anketama javnog mnjenja u Nemačkoj, Zeleni su dobili više od 20 odsto podrške. U nekim društvenim miljeima „zeleno“ pitanje je životni stil koji obezbeđuje identitet. Pa ipak, pravi odgovor na to pitanje zavisi od društvenog konsenzusa koji kombinuje zaštitu životne sredine s društvenim pitanjem i pitanjima budućih oblika proizvodnje, stvaranja vrednosti i rada.

⁴ Rolf G. Heinze, Josef Hilbert et al. (1996): Strukturpolitik zwischen Tradition und Innovation. Nordrhein-Westfalen im Wandel

⁵ Ernst-Urlich von Weizsäcker et al. (1995): Faktor Vier; Doppelter Wohlstand – halbiertes Naturverbrauch. Der neue Bericht an den Club of Rome, Munich

⁶ Cf. Hermann Scheer (1993): Sonnen Strategie. Politik ohne Alternative, Munich

⁷ For a survey of different concepts, see Frank Adler and Ulrich Schachtschneider (2010): Green New Deal, Suffizienz oder Okosozialismus?

⁸ Pogledati: www.greennewdealgroup.org

Moderne „samilosne“ konzervativne stranke su takođe počele da se bave pitanjem ekologije i kvaliteta života. Kao odgovor na pritisak javnosti, u Nemačkoj je konzervativna vlada pokrenula pitanje tranzicije ka ekološkoj energiji i postepenom potiskivanju nuklearne energije. Francuski predsednik Sarkozy je imenovao komisiju koju vode napredni ekonomisti koji treba da iznađu alternativni način merenja blagostanja (a ne samo prema BNP-u)⁹.

Na desnom centru sada se jasno uočavaju dve različite tendencije. Jedna je orijentacija ka globalnom tržištu ekoloških tehnologija. Ovaj pristup za cilj ima otvaranje izvoznih tržišta bez izmena u funkcionisanju globalnog kapitalizma. Druga (eko)konzervativna tendencija je takozvano smanjivanje. Konzervativci kao što je nemački intelektualac i politički savetnik Majnhard Migel pozivaju na stvaranje novog modela bogatstva koje podvlači liniju ispod „iluzije rasta“¹⁰. Polazna tačka je usklađivanje demografskih i ekonomskih parametar s resursima koji se sve više smanjuju. Moraćemo da razdvojimo blagostanje od rasta s obzirom na to da materijalizam i sreća nisu sinonimi.

Međutim, pozivi konzervativaca na modernizaciju samo će zamrznuti postojeće društvene nejednakosti – ili će ih čak povećati. Prema Migelovom mišljenju, radna snaga mora postati jeftinija, a iskorišćavanje resursa skuplje tako da cene odražavaju stvarnu nestašicu.

S obzirom na to da će slabije materijalno blagostanje biti zasnovano na većoj stopi zaposlenosti u sektoru usluga, za pružanje usluga odvajće se skromne plate. Nijedna od ovih varijanti ne uključuje socijalno-ekološki projekat koji će u centar pažnje staviti veliku populaciju zaposlenih.

Prema nekim indicijama, „zelena“ tržišta će biti pokretač ekonomskog razvoja u narednim decenijama. Globalna utakmica za pozicioniranje i udeo na ovom tržištu već je počela. Dakle, političko sukobljavanje će se voditi oko toga čiji su interesi uzeti u obzir u Novom zelenom dogovoru i koji će društveni i politički savezi nastati. S aspekta socijaldemokratije, cilj mora biti crveno-zeleni novi dogovor.

Sledeći principi su, stoga, značajni:

- » Socijaldemokratija je najznačajnija politička snaga koja se zalaže za jake osnove za industriju i industrijske usluge. Materijalno prestrukturisanje industrije biće moguće ostvariti samo kroz inovativni istraživački rad, inženjering i dobro obučene radnike. „Zelena“ tržišta imaju znatan potencijal za rast i otvaranje novih radnih mesta.
- » Radi njihovog razvijanja neophodno je ostvariti stratešku politiku i partnerstvo industrije, sindikata i države. Primer nemačkog Zakona o obnovljivim izvorima energije dokazuje da je moguće ostvariti inteligentnu stratešku industrijsku politiku. Socijalde-

mokrate moraju ostati u stalnom dijalogu s industrijom i sindikatima i na taj način, kao politička snaga, razviti kompetencije za organizovanje industrije.

- » Ekološka tranzicija mora biti sprovedena na socijalno prihvatljiv način. Kada dođe do gubitka posla, moraju se odmah stvoriti alternativna rešenja. Na primer, troškove unapređenja štednje energije u stambenim zgradama ne mogu snositi samo njihovi stanari. Takođe, i pravedna raspodela prihoda – ali i dobiti od veće štednje resursa – predstavlja značajan uslov za društveni konsenzus o ekološkom prestrukturisanju.

Veću iskoristljivost resursa treba shvatiti kao način kombinovanja međunarodne konkurentnosti i nivoa visokih primanja.

- » Ekološko pitanje predstavlja međunarodni izazov. Problem klimatskih promena može biti rešen samo na globalnom nivou: isto se odnosi na potencijalni sukob oko ograničenih prirodnih resursa. Imajući to na umu, kombinacija politike ekološke industrije i rešavanja socijalnih pitanja na globalnom nivou može postati zaštitni znak međunarodne socijaldemokratije.
- » Socijaldemokratiju ne čine lekcije i predavanja, odricanja i štednje, niti je čini jednostrano održavanje životnog stila očuvanja zdravlja i održivosti (LOHAs) namenjenih samo višoj i srednjoj klasi. Cilj politike ekološke industrije je omogućavanje svim delovima društva da uživaju u kvalitetnom životu. Ova politika traži socijalne saveze koji se zasnivaju na shvatanju da su radnici važan faktor ekološke modernizacije.

⁹ Josef E Stiglitz, Amartya Sen and Jean-Paul Fitoussi (2010): *Mismeasuring our lives*, New York

¹⁰ Meinhard Miegel (2010): *Exit. Wohlstand ohne Wachstum*, Berlin

O autoru

Benjamin Mikfeld, sociolog, bio je član Izvršnog odbora SPD-a od 1995. do 2003. godine i direktor Odeljenja za politiku u Vili Brant kući (sedištu stranke) do februara 2011.

Impresum:

FONDACIJA „FRIDRIH EBERT“

Odeljenje za centralnu i istočnu Evropu
Hiroshimastrasse 28/10785, Berlin, Nemačka

Odgovorno lice:

Dr Ernst Hilebrand,
direktor Odeljenja za centralnu i istočnu Evropu, Odsek za međunarodni dijalog

<http://www.fes.de/international/moe>

Ostale publikacije: info.moe@fes.de

Dosadašnja izdanja “Vizije i opcije za jugoistočnu Evropu” možete pronaći na
www.fes.rs

1.	Uticaj Evropske Unije na evropski socijalni model i socijalnu koheziju Lothar Witte, Dr. Heinrich Sassensfeld
2.	Nova politička ekonomija evropskog(ih) socijalnog(ih) modela Patrick Diamond
3.	Evropski privredni i socijalni model – geografska karta različitih interesa Marius Busemeyer, Christian Kellermann, Alexander Petring, Andrej Stuchlik
4.	Socijaldemokratski program nakon proširenja Evropske unije Christoph Zöpel
5.	Mađarski nemiri – simptom centralno evropske krize Michael Ehrke
6.	Socijalna pravda za 21. stoleće Grupa autora
7.	Prema revidiranome evropskom socijalnom modelu Anthony Giddens
8.	Evropa regiona Grupa autora
9.	Između starih recepata i novih izazova: Evropska levica mora da se preorijentiše Ernst Hilebrand
10.	Dobitnici novoga Evropskog ugovora Jo Leinen
11.	Fleksigurnost na evropskim tržištima rada – tanka linija između fleksibilnosti i socijalne sigurnosti Inge Kaufman, Aleksandar Švan
12.	Finansijska kriza i reakcije – šta se do sada dešavalo Pet pristupa u potrazi za rezultatom Erik Helajner
13.	Od finansijske krize do prekretnice Kako se američka “sub-prime” kriza pretvorila u svetsku krizu koja će promeniti svetsku ekonomiju Žak Sapir
14.	Globalna kriza na periferiji Evrope Pogled iz Centralne i Jugoistočne Evrope Grupa autora
15.	Da li se EU i Balkan međusobno udaljavaju? Bjern Kine
16.	Dolazak nove ere. O potrebi razvijanja socijaldemokratije u Evropi Erkard Eplen
17.	Socijaldemokratija i sindikati u srednjoj i istočnoj Evropi, Slabe veze i skrivene podudarnosti Volfgang Šreder i Viktorija Kalas

U ovoj publikaciji izneseni stavovi nisu nužno i stavovi fondacije Friedrich Ebert.

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**